

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทนี้จะเป็นการแปลความหมายข้อมูลจากการศึกษาแบบพหุกรณีในสถานศึกษา 6 แห่ง แบ่งเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก แต่ละขนาดแบ่งตามระดับคุณภาพเป็น 2 ประเภท คือระดับคุณภาพประเภท ก และประเภท ข โดยที่ให้ประเภท ก มีความโดดเด่นกว่าประเภท ข ตามเกณฑ์ที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 ข้อมูลสถานศึกษาที่นำมาวิเคราะห์ได้มาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเอกสารโรงเรียน และการสังเกตสถานการณ์จริงของโรงเรียนในวันที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษา การนำเสนอผลการวิเคราะห์จะแบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติในสถานศึกษาแต่ละแห่ง และตอนที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์ตามตัวแบบประสิทธิผลการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติ และเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสถานศึกษา และผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้ชื่อสมมุติของสถานศึกษาทุกแห่งที่เข้าไปศึกษา ผลการวิเคราะห์จะนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติในสถานศึกษาแต่ละแห่ง

1. สถานศึกษาขนาดใหญ่

โรงเรียนขนาดใหญ่ ประเภท ก

โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาดุรธานี เขต 1 ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2496 อยู่ในเขตเทศบาลเมืองอุรธานี ลักษณะทั่วไปของชุมชนที่อยู่ล้อมรอบเป็นชุมชนเมืองใหญ่ ไม่จำกัดเขตพื้นที่บริการทางการศึกษา มีประชากรหนาแน่นและประกอบอาชีพหลากหลาย มีการจราจรติดขัดในตอนเช้าและเวลาเลิกเรียน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 70) นอกนั้นนับถือศาสนาอิสลาม และคริสต์ ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี โรงเรียนเปิดทำการสอนระดับอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2546 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 3,225 คน คณะครูประจำการมี 138 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 85.5) มีคุณวุฒิระดับปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 96.4) และมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นเพศชาย ปัจจุบันโรงเรียนใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-3 และประถมศึกษาปีที่ 5-6 ส่วนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใช้กับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 และ 4 เท่านั้น

จากการวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียน ผู้วิจัยได้พบว่า ผลการดำเนินงานของโรงเรียนในระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนมีจุดเด่นคือได้รับเกียรติบัตรโรงเรียนพระราชทาน นักเรียนมีความ

ประพศิตี ได้รับการยกย่องจากกระทรวงศึกษาธิการว่า การบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนดีเด่น จัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริยศึกษาได้ดีเด่น และประสบความสำเร็จตามโครงการเรารักภาษาไทยได้รับโล่พระราชวังระดับประเทศ ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนได้ระบุถึงปัญหาการดำเนินการโดยภาพรวมสรุปได้ว่านักเรียนมีผลการเรียนรู้บางวิชาต่ำกว่าเป้าหมาย นักเรียนมีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่หลากหลายทำให้ยังมีบางกลุ่มขาดระเบียบวินัยที่ดี ครูผู้สอนขาดทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ ครูใช้สื่อการเรียนการสอนไม่หลากหลาย และคณะกรรมการสถานศึกษายังมีส่วนร่วมในงานทางวิชาการน้อย และผลการสอบวัดคุณภาพการศึกษาซึ่งจัดทำโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการประจำปีการศึกษา 2545 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละในวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ เป็น 48.78 , 49.10 และ 40.97 ตามลำดับ

โรงเรียนได้มีการวางแผนและดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษามาเป็นลำดับ จนกระทั่งเวลาหนึ่งคือเมื่อสิ้นปีการศึกษา 2545 โรงเรียนได้มีการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาด้วยตนเอง (self study report) และมีการประเมินในระบบการประกันคุณภาพภายนอกในระยะเวลาต่อมา โดยผลการประเมินคุณภาพภายนอก พบว่า มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียน 7 มาตรฐาน (รายงานผลการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา, 2546) อยู่ในระดับ 3 (ดี) มี 5 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ตามหลักสูตร มาตรฐานที่ 9 นักเรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี และ มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา นอกนั้นอยู่ในระดับ 2 (พอใช้) มี 2 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ และมาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สำหรับมาตรฐานการศึกษาด้านผู้สอนมีผลการประเมินอยู่ในระดับ 3 (ดี) ทั้ง 2 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ และสำหรับมาตรฐานด้านผู้บริหารนั้น โรงเรียนได้สรุปผลการประเมินไว้ว่าอยู่ในระดับ 3 (ดี) ทั้ง 5 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนาการศึกษา มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ และมาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับการนโยบายนโยบาย การปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติในโรงเรียนแห่งนี้ แยกพิจารณาตามแหล่งข้อมูลได้ ดังนี้

ผู้บริหารได้กล่าวถึงการเข้ามาทำงานเป็นผู้บริหารในโรงเรียนแห่งนี้เมื่อปี พ.ศ. 2542 ซึ่ง ถือเป็นปีเริ่มต้นของการใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก็ได้ยึดหลักสำคัญว่า บทบาทของการบริหารก็คือการให้การสนับสนุนทุกๆด้านที่พอจะทำได้ โดยมีเป้าหมายคือเปิด โอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้อย่างเต็มที่ และโชคดีที่บุคลากรที่นี่มีความรับผิดชอบสูง การเรียน การสอนเปลี่ยนไปมากพอควร ครูทุกคนต้องคิดเอง ค้นหาวิธีการสอนใหม่ๆ ได้พอสมควร มีการนำเอาแนวทางใหม่ๆ มาปฏิบัติเพื่อตอบสนองการปฏิรูปการศึกษาของชาติ มีครูบางกลุ่ม ก้าวหน้าเร็วมาก มีความสามารถสูง มีผลงานปรากฏชัดเจนในทางบริหารก็ได้ให้แต่ละสายชั้น ดูแลกันเอง ถ้าเป็นการประเมินผลงานก็ดูร่วมกันหลายฝ่าย บางสายชั้นมีมากถึง 14 คน มีการ นัดหมายคุยกับหัวหน้าสายชั้นเป็นระยะ มีการให้นโยบายการปฏิบัติ มีการรายงานผลรายสัปดาห์ ในเรื่องการจัดทำแผนการสอน รวมทั้งจะมีการเสนอผลงานวิชาการเพื่อการประเมินก็จะเป็นที่ รับรู้กันโดยตลอด การทำผลงานของครูจะต้องผูกพันอยู่กับเด็ก มีการกำหนดเป้าหมายทาง วิชาการ ตั้งข้อความตอนหนึ่งที่กล่าวถึงมาตรฐานการปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนว่า

"... การวัดผลประเมินผลจะมีข้อสอบกลาง ข้อสอบกลางจะเปลี่ยนไปทุกครั้ง มีการ กำหนดเกณฑ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้แต่ละสายชั้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 65 ถ้าใครทำ ไม่ได้ก็จะเป็นที่รู้กัน ผมก็จะเข้าไปร่วมพิจารณาตรงนี้ด้วย ทุกคนจะเกิดความกระตือ รือร้นที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย... แน่นนอนว่า การเพิ่มเป้าหมายหรือเกณฑ์วัดความสำเร็จ เป็นสิ่งที่ต้องทำ แต่ก็เป็นเรื่องลำบาก สิ่งที่เราทำได้ก็คือในเรื่องการจัดห้องสมุดพิเศษ ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องชาวต์แลบ ห้องสาระธรรมะ ห้องเหล่านี้ต้อง ใช้ประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอย่างเป็นปัจจุบัน ใช้ให้คุ้มค่า ส่วนที่นอกเหนือ ออกไปก็คือแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น การสอนวิชาชีพของเราที่นี่จะไม่ต้องสอนเอง เพราะมีโรงเรียนสารพัดช่างอยู่ใกล้ๆนี้ เราขอความร่วมมือไป เด็กได้เข้าไปเรียนก็เรียนรู้ เร็ว เรื่องการสอนทางหลักศาสนาก็เช่นเดียวกัน ก็นิมนต์พระท่านเข้ามาเป็นประจำ สิ่งต่างๆ เหล่านี้น่าจะช่วยให้เด็กของเราเรียนรู้ได้ดีขึ้น"

ผู้บริหารได้กล่าวถึงนักเรียนว่า นักเรียนที่นี่กล้าแสดงออกมากขึ้น แม้คะแนนการสอบ วัดคุณภาพจากภายนอกจะได้ไม่สูงนัก แต่ก็เป็นที่น่าพอใจเพราะโรงเรียนไม่ได้มีการสอบคัดเลือก ตอนแรกเข้าเหมือนกับโรงเรียนเด่นแห่งอื่นๆ แต่ความสามารถที่เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ พึ่งประสงค์และทักษะการทำงานก็เป็นเรื่องสำคัญ อีกทั้งการฝึกความเป็นผู้มีระเบียบวินัยก็มี การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง นอกจากโรงเรียนจะให้ความสำคัญกับคณะครูผู้สอน ให้ทำงานอย่าง อิสระ มีการจัดกลุ่ม จัดสายชั้น ส่งเสริมให้มีความก้าวหน้า และจัดแหล่งเรียนรู้สำหรับครูแล้ว การจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในก็เป็นสิ่งที่ดี ดีกว่าการประกันคุณภาพจากภายนอก เพราะ

การตรวจสอบตัวเอง การให้อ่านาจโรงเรียน จะได้ประโยชน์มากกว่า คุ่มค่ากว่า และฝึกความรับผิดชอบตนเองของโรงเรียนด้วย

สำหรับการนำเอาเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในโรงเรียนนั้น ผู้อำนวยการอธิบายว่า หมายถึงเครื่องมือเครื่องมือ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ คอมพิวเตอร์ หรือเครื่องมือไฮเทคต่างๆ ขณะนี้ก็มีอยู่ในโรงเรียนมากพอควร แต่นั่นเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งซึ่งหาอีกเท่าไรก็ไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียน ส่วนสำคัญที่สุดจึงตกอยู่ที่ครู เชื่อมั่นว่าสู้ครูไม่ได้

ครูผู้สอนที่ให้การสัมภาษณ์คนหนึ่งได้ให้ความเห็นว่าภาพลักษณ์ของโรงเรียนเป็นที่รู้จักดีในด้านความมีระเบียบวินัยของครูและนักเรียน มีกิจกรรมมาก มีการแข่งขันทักษะ ทั้งนักเรียนและครูทำงานร่วมกัน มีความรับผิดชอบ และนักเรียนกล้าแสดงออก คณะครูเข้าใจดีว่าต้องทำทุกอย่างเพื่อพัฒนานักเรียนเป็นหลักเพื่อให้เขาเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข มีการประชุมอบรมครูอยู่บ่อยครั้งทั้งที่ดำเนินการกันเองภายในโรงเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมการประชุมอบรมกับหน่วยงานภายนอก มีการศึกษาเอกสารหลักสูตร กิจกรรมต่างๆ ที่มีขึ้นทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน รู้จุดมุ่งหมายของงาน ฐันโยบายของโรงเรียน เห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ใช้ห้องสมุดได้คุ้มค่า ห้องปฏิบัติการอื่นๆ ที่มีอยู่แม้จะดูว่ามีมาก แต่ก็ยังไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียน จึงมีความพยายามที่จะเพิ่มปริมาณของแหล่งเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระของหลักสูตร ผู้อำนวยการมิได้เข้มงวด หรือกำหนดว่าจะต้องทำงานให้ได้ผลลัพธ์อะไรบ้างในแต่ละปี แต่เป็นที่ทราบทั่วกันว่าครูทุกคนจะต้องจัดทำแผนการสอน มีการนำเสนอรายงาน มีการบันทึกผลงาน มีบัญชีรู้ได้ว่ามีครูกี่คนที่กำลังจัดทำผลงานทางวิชาการเพื่อขอเลื่อนตำแหน่ง ให้อิสระในการทำงานแต่เมื่อสิ้นปีการศึกษาทุกคนจะต้องมีการส่งผลการเรียนของนักเรียน สรุปผลงานของตนเอง เน้นการตรวจผลงานของครูตามมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตร หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ ไม่ได้บังคับครุว่าจะต้องสอบวัดผลนักเรียนกี่ครั้ง อย่างไร สำหรับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนนั้น มีการใช้วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต มีห้องปฏิบัติการให้เข้าไปใช้และวิชาใดจะใช้ก็ได้ แต่ครูส่วนใหญ่ไม่ชอบใช้ด้วยเหตุผลต่างๆ บางคนใช้คอมพิวเตอร์ไม่ได้ก็เป็นข้อจำกัด ครูผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า การทำผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนตำแหน่งส่วนใหญ่จะทำให้การสอนถดถอย เพราะเป็นการแยกไปทำคนละส่วนกับการสอน ไม่ได้เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอย่างแท้จริง แต่ก็มีบ้างที่ใช้ข้อมูลจากการพัฒนาการสอนในชั้นเรียน การมีระบบการประกันคุณภาพทำให้ครูทำงานหนักขึ้น ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันทำงานร่วมกันมากขึ้น งานอื่นๆ ก็ทำนองเดียวกันคือทำในรูปแบบคณะกรรมการ ผู้บริหารจะทำหน้าที่ให้ข่าวสารอยู่เสมอ โดยเฉพาะกิจกรรมการเข้าแถวที่เสาธงชาติของโรงเรียนจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีสำหรับสมาชิกทุกคนในโรงเรียน ทุกคนพูดเสมอว่าจะต้องยึดเด็กเป็นสำคัญ แต่จริงๆ แล้วผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าต้องยึดครูด้วย ครูยังต้องกำกับนักเรียนอยู่ ไม่ปล่อยตามใจทุกอย่าง ขณะนี้ก็คือว่านักเรียนของเราแข่งขันกับโรงเรียนอื่นได้มากขึ้น

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 คน ได้แสดงความเห็นต่อสิ่งที่ทำให้เขาเรียนได้ดีว่ามีหลายอย่างเช่น งามครู แต่ถ้าครูที่ให้งานมาก ดูเด็ก ทำให้เคร่งเครียดมากก็ไม่ดี ทำให้หลายคนเบื่อไปเลย ชอบเรียนแบบสนุกแล้วได้ความรู้ด้วย บางครั้งนักเรียนตัวกันเองได้ พี่สอนน้อง เพื่อนคนเก่งเป็นผู้สอนก็ได้ เข้าห้องสมุดบ่อยๆ อ่านข่าวสาร อ่านหนังสือพิมพ์ หรือฟังรายการวิทยุโทรทัศน์ก็ได้ประโยชน์ ขณะนี้อยู่ชั้น ป. 6 ก็ยังจะต้องขยันมากขึ้น ดังที่นักเรียนคนหนึ่งได้กล่าวถึงการเรียนรู้ของตนว่า

“...ถ้าในชั่วโมง อาจารย์ถามคำถาม หรือให้นักเรียนอธิบายเนื้อหาต่างๆ ก็จะยกมือตอบ ขอดตอบบ่อยๆ แล้วในที่สุดก็รู้คำตอบว่าอะไรถูกหรือผิด และก็ทำให้เรากล้าแสดงออกด้วย... เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่แล้วกับปีนี้ รู้สึกว่าเพื่อนในชั้นกล้าแสดงออกมากขึ้นทุกคนเลย กล้าถามอาจารย์ด้วย...”

1.2 โรงเรียนขนาดใหญ่ ประเภท ข

โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองอุดรธานี สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 1 ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2481 ลักษณะทั่วไปของชุมชนที่อยู่ล้อมรอบเป็นชุมชนรอบนอกของเขตเทศบาลเมือง มีเขตพื้นที่บริการทางการศึกษา 7 ชุมชน ขนาดชุมชนมีจำนวน 3,710 ครอบครัว มีประชากรทั้งสิ้น 14,840 คน มีความหนาแน่นของที่อยู่อาศัย และประกอบอาชีพหลากหลาย แต่ส่วนใหญ่ผู้ปกครองนักเรียนประกอบอาชีพทางเกษตรและรับจ้าง มีการจราจรติดขัดในตอนเช้าและเวลาเลิกเรียน นักเรียนเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 99) นอกนั้นนับถือศาสนาคริสต์ ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง โรงเรียนเปิดทำการสอนระดับอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2546 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 830 คน ในจำนวนนี้มีเด็กพิเศษ (พิการ) ร่วมเรียนอยู่ด้วยจำนวน 61 คนในโครงการความร่วมมือกับสถาบันราชภัฏอุดรธานี คณะครูประจำการมี 47 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 87) มีคุณวุฒิระดับปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 95.7) และผู้บริหารสถานศึกษาเป็นเพศชาย ปัจจุบันโรงเรียนใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-3 และประถมศึกษาปีที่ 5-6 ส่วนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 4 เท่านั้น

จากการวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียน ผู้วิจัยได้พบว่า ผลการดำเนินงานของโรงเรียนในระยะที่ผ่านมา โรงเรียนมีจุดเด่นคือได้รับรางวัลและเกียรติบัตรหลายรายการ เช่น เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาให้มีการเรียนร่วมได้ดีเด่น เป็นโรงเรียนที่มีการทำงานร่วมกับเครือข่ายภายนอกได้ดี จัดห้องสมุดได้ดีเด่นระดับจังหวัด เป็นโรงเรียนดีเด่นที่จัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนได้สวยงาม และนักเรียนสอบแข่งขันได้รับทุนการศึกษาอยู่เป็นประจำ นักเรียนมีความประพฤติดี ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนได้ระบุนถึงปัญหาการดำเนินการ โดยภาพรวมสรุปได้ว่านักเรียนมีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่หลากหลายทำให้ยังมีบางกลุ่มขาดระเบียบวินัยที่ดี นักเรียนมี

ผลการเรียนรู้บางวิชาต่ำ ขาดครูผู้สอนเฉพาะด้านในหลายวิชา ครูผู้สอนยังใช้การสอนแบบบรรยายอยู่มาก ขาดทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ และคณะกรรมการสถานศึกษายังมีส่วนร่วมในงานทางวิชาการน้อย ผลการสอบวัดคุณภาพการศึกษา จัดทำโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีการศึกษา 2545 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละในวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ เป็น 43.43 , 37.45 และ 27.28 ตามลำดับ

โรงเรียนได้มีการวางแผนและดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษามาเป็นลำดับ จนถึงระยะเวลาหนึ่งคือเมื่อสิ้นปีการศึกษา 2545 โรงเรียนได้มีการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาด้วยตนเอง(self study report) และมีการประเมินในระบบการประกันคุณภาพภายนอก ในระยะเวลาต่อมา โดยผลการประเมินภายนอก พบว่า มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียน 7 มาตรฐาน (รายงานผลการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา, 2546) อยู่ในระดับ 3 (ดี) มี 5 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ตามหลักสูตร มาตรฐานที่ 9 นักเรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี และ มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา นอกนั้นอยู่ในระดับ 2 (พอใช้)มี 2 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ และมาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สำหรับมาตรฐานการศึกษาด้านผู้สอนมีผลการประเมินอยู่ในระดับ 3 (ดี) มี 1 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ และอยู่ในระดับ 2 (พอใช้) อีก 1 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสำหรับมาตรฐานด้านผู้บริหารนั้น โรงเรียนได้สรุปผลการประเมินไว้ว่าอยู่ในระดับ 3 (ดี) ทั้ง 3 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนาการศึกษา และมาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ และอยู่ในระดับ 2 (พอใช้) 2 มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับการนำนโยบาย การปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติในโรงเรียนแห่งนี้ แยกพิจารณาตามแหล่งข้อมูลได้ ดังนี้

ผู้บริหารได้เล่าประสบการณ์ก่อนมาเป็นผู้บริหารโรงเรียนแห่งนี้ว่า เคยเป็นศึกษานิเทศก์มาก่อน แล้วเป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนอีกแห่งหนึ่งก่อนที่จะมาปฏิบัติงานที่นี่ โรงเรียนแห่งนี้มีโครงการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษร่วมกับสถาบันราชภัฏ เป็นโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรใหม่ นอกจากนี้จะทำงานร่วมกับเทศบาล และหน่วยงานต่างๆอีกหลายหน่วยงาน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนเมือง อยู่ใกล้ชุมชนแออัด นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่ขาดความอบอุ่นมีมากจึงมักจะพบปัญหาเรื่องระเบียบวินัยอยู่พอสมควร คณะครูที่นี่อายุมาก ทำงานมานาน มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้เกิดขึ้นไม่มากนัก การแจ้งข่าวสาร และนโยบายทางการศึกษาจะใช้วิธีการประชุมเป็นหลัก เวลาประชุมจะมีการสื่อสาร เน้นย้ำเรื่องนโยบายจากหน่วยเหนือ และงานเอกสารจากหน่วยงานภายนอกที่เป็นความร่วมมือกัน ซึ่งโดยปกติจะมีหนังสือราชการเข้ามามากในแต่ละสัปดาห์ มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเดือนละครั้ง ส่วนการประชุมผู้ปกครองนักเรียนจะจัดขึ้นทุกภาคเรียน นอกจากนี้จะเป็นการเชิญมาร่วมกิจกรรมวันสำคัญต่างๆที่โรงเรียนจัดขึ้น ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะมีภาระกิจอยู่กับการประกอบอาชีพในแต่ละวันจึงมาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนอย่างจำกัด สำหรับผลการประเมินคุณภาพการศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสอบนักเรียนในบางชั้นปี พบว่านักเรียนที่นี่ได้คะแนนอยู่ในกลุ่มต่ำ ไม่เด่นในทางวิชาการ แต่โรงเรียนให้ความสำคัญในเรื่องการเป็นคนดี มีระเบียบวินัย ปรับตัวได้ การเรียนการสอนจะเน้นให้สอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม เป็นเรื่องสำคัญ โรงเรียนจะจัดห้องเรียนรู้ในสาระต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้รับการฝึกปฏิบัติ มีการเช่าเครื่องคอมพิวเตอร์ให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยใช้งบประมาณจากเงินรายได้ที่จัดสรรจากรัฐบาล รายการโทรทัศน์ถ่ายทอดจากโรงเรียนไกลกังวลอยู่ระหว่างดำเนินการติดตั้ง เครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ยังไม่พร้อม คณะครูส่วนใหญ่ยังใช้การสอนในห้องเรียนเป็นหลัก แต่มีการใช้วัสดุ อุปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้มากขึ้น โรงเรียนได้จัดสรรงบประมาณลงไปถึงคณะครูเพื่อจัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอน ไม่ได้มีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานไว้ชัดเจนในแต่ละงาน แต่โรงเรียนจะให้มีการรายงาน และประเมินผลงานในรอบปี ส่วนการประกันคุณภาพการศึกษานั้น ได้มีการนำเอามาตรฐานการประเมินมาพิจารณาร่วมกัน ทุกคนจะทราบดีว่าตนเองต้องทำอะไรบ้างในแต่ละภาคเรียนเพื่อให้ได้ตามมาตรฐานการประเมิน การมีระบบการประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอก ทำให้คณะครูตื่นตัว ต้องหันหน้าเข้าร่วมมือกัน ทำความเข้าใจงาน ร่วมกันปฏิบัติ ที่ผ่านมาก็ยังไม่เป็นที่พอใจ ยังมีความร่วมมือไม่มากพอ ผู้ช่วยผู้อำนวยการจะเป็นผู้นำในการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นคณะกรรมการ อย่างไรก็ตามการที่มีครูอาวุโสจำนวนมาก เป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างเชื่องช้า ดังที่ผู้อำนวยการได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

“...การสอนของครูส่วนใหญ่ก็ยังยึดตัวเอง ผมมาอยู่ช่วงแรกๆก็หนักใจ แต่ก็รู้ว่าเราต้องพัฒนาเขา ครูบางคนพูดว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะตามใจเด็ก เขาเชื่อของเขาแบบนั้น ในฐานะผู้อำนวยการก็ต้องให้ข้อเสนอแนะและนิเทศ โดยเฉพาะต้องทำความเข้าใจกับ

นโยบายแต่ละเรื่อง และร่วมกันแปลงนโยบายเป็นโครงการและกิจกรรมต่างๆ กระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องใหญ่ โรงเรียนไม่มีความโดดเด่นอะไรมาก่อน จึงต้องทำงานหนักเป็นหลายเท่า สิ่งที่ผมยึดมั่นอยู่เสมอคือ ทำตัวเราเองก่อน ทำให้เห็นตามที่พูด ถ้าไม่มั่นใจก็จะไม่พูด ส่วนใหญ่ที่งานต่างๆ ของโรงเรียนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ก็ใช้วิธีการขอร้อง ขอความร่วมมือ ซึ่งก็ได้ผลตามสมควร”

“...เรื่องการยึดนักเรียนเป็นสำคัญนั้น เวลาพูดก็เข้าใจกันได้ และในชั้นปฏิบัติก็จะเห็นครูปรับเปลี่ยนอยู่บ้างเช่น ให้เด็กไปทำกิจกรรมนอกห้องเรียนมากขึ้น มอบหมายงานให้นักเรียนรับผิดชอบ และทำงานเป็นกลุ่ม หรือให้ปฏิบัติงาน สิ่งเหล่านี้แม้ว่าจะยังไม่เป็นที่เข้าใจชัดเจน หรือขาดทักษะการวางแผนการเรียนรู้ก็ตาม แต่เป็นสัญญาณที่ดีของการเปลี่ยนแปลง มีการเรียกร้องให้จัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนมากขึ้น สิ่งที่ผมอยากทำมากในขณะนี้คือการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูซึ่งมี 3 ประเด็น คือการฝึกเทคนิควิธีสอน การเพิ่มเติมความรู้ที่จะสอน และการสร้างความตระหนักและความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ...”

สำหรับการทำงานร่วมกันกับผู้ปกครองนักเรียนนั้น ทักษะของผู้ปกครองจะเป็นแบบพึ่งพาโรงเรียน ไว้วางใจ ให้โรงเรียนดำเนินการได้เต็มที่ ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนได้จัดแบ่งโซนพื้นที่เพื่อให้มีครูรับผิดชอบประสานงานกับชุมชน

ครูผู้สอน ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาหลัก มีประสบการณ์การสอน 30 ปี สอนวิชาอื่นๆ อีกด้วย มีความเชื่อว่าการสอนภาษาอังกฤษจะต้องให้นักเรียนท่องศัพท์และรู้ความหมายให้มากๆ ถ้าท่องศัพท์ได้ก็จะอ่านได้ ระยะสองปีที่ผ่านมาสังเกตได้ว่านักเรียนไม่ชอบเรียน ไม่ทำการบ้าน ต่างจากรุ่นก่อนๆ ซึ่งนักเรียนชอบเรียนภาษาอังกฤษ ครูผู้สอนได้กล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ว่า แม้โรงเรียนจะจัดห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ ห้องคอมพิวเตอร์ และอื่นๆ แต่ก็พบว่านักเรียนเข้าไปใช้ไม่มาก มั่นใจว่าครูทุกคนมีความเข้าใจดีว่าต้องการให้เด็กเก่ง เป็นคนดี และตั้งใจที่จะทำเพื่อเด็ก เวลาประชุมกันผู้บริหารก็มักจะเล่าให้ฟังเสมอว่าเดี๋ยวนี้เราพัฒนาการศึกษาแนวใหม่ มีหลักสูตรใหม่ มีการสอนแบบใหม่ โดยเฉพาะในหลักสูตรได้กำหนดไว้แล้ว ทุกคนจะต้องทำแม้ว่าจะทำแล้วได้ผลไม่เต็มที่ เพราะเกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่าง โรงเรียนไม่ได้กำหนดว่าจะต้องให้เด็กได้คะแนนดีขั้นเท่าไร แต่ครูทุกคนรู้ดีว่าจะต้องพัฒนาตัวเองขึ้นมาอีกเท่าไร ทุกคนก็ตั้งเป้าหมายไว้ มีความเชื่อถ้าโรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้มากๆ ก็จะดีขึ้นเช่นมีห้องคอมพิวเตอร์ มีห้องปฏิบัติการ ห้องกิจกรรม เมื่อมีห้องแลบภาษาอังกฤษก็ได้ใช้สอน นักเรียนก็ชอบ แม้จะไม่ได้ใช้บ่อยนักเพราะมีเนื้อหาที่จะต้องสอนโดยตรงมาก แต่ก็มีประโยชน์ สำหรับครูบางคนที่ยันทำผลงาน มีการทำเอกสารการสอน มีการทำอยู่บ้างแต่ไม่ค่อยแน่ใจว่าเกี่ยวข้องกับการสอนจริงๆ หรือไม่ ยังเป็นข้อสงสัยอยู่ว่าครูที่มีการทำผลงานแล้วนักเรียนจะเรียนดีขึ้นหรือไม่ คิดว่าครูทุกคนต้องการความก้าวหน้าแน่นอน แต่บางคนทำเอกสารไม่ได้ โดยเฉพาะครูในโรงเรียนนี้อายุมากแล้ว ไม่อยากทำเอกสารกันแล้ว ในกรณีที่มีการประเมิน

คุณภาพภายในที่ผ่านมาแล้วนั้นก็เป็กลุ่มที่รู้เรื่องนี้เป็นคนทำ มีการช่วยเหลืออยู่ โดยเฉพาะ การหาข้อมูล เป็นเรื่องดีทำให้ต้องกระตือรือร้น ต้องทำเอกสารเป็น นักเรียนก็กระตือรือร้นเมื่อรู้ ว่ามีการมาตรวจ มีการสัมภาษณ์นักเรียน ทั้งครูและนักเรียนถูกกระตุ้นให้คำนึงถึงคุณภาพใน การทำงาน รู้สึกว่าเพิ่มงานขึ้นมาอีก

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตการทำงานของคณะครูไว้ตอนหนึ่งว่า

"...คณะครูนี้จะเจอหน้ากันถ้วนทั่วทุกวันเพราะอาคารเรียนหันหน้าเข้าหากัน พื้นที่ แคบ ๆ ต้องเจอกัน ทักทายกัน มีการรวมกลุ่มได้ง่าย ปกติเมื่อโรงเรียนมีงานอะไร ก็ได้อาศัยกลุ่มครูช่วยกัน มีงานมากมายนอกจากงานสอนที่โรงเรียนเข้าไปเกี่ยวข้อง เมื่อต้องรับงานมากก็ต้องช่วยกันทำ บางอย่างไม่ต้องรอผู้บริหารสั่งแต่เรารู้ว่าควรทำ อะไรเพื่อโรงเรียน และเพื่อเด็ก คณะครูที่นี่ประมาณ 50 คนมีความรักความผูกพัน และสามัคคีกันดี ไม่มีปัญหาความแตกต่างระหว่างวัย การคุยกันเรื่องเด็ก การแก้ ปัญหาเด็กถือว่าเป็นเรื่องปกติ เกิดขึ้นอยู่เสมอ เปรียบเสมือนว่าเป็นครอบครัวเดียวกัน แม้ว่าผู้บริหารจะไม่ได้มาดูแลการทำงานเท่าที่ควร แต่พวกเราทำงานกันตามหน้าที่ การมีกรรมการสถานศึกษาเป็นสิ่งที่ดี เห็นด้วย และอยากให้ช่วยเหลือโรงเรียนมากกว่านี้ โดยเฉพาะช่วยกันดูแลเด็ก สำหรับครูของโรงเรียนที่นี้ถือเอานักเรียนอยู่ในหัวใจอยู่แล้ว..."

นักเรียน ผู้ให้การสัมภาษณ์เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 คน แต่ละคนตอบได้ว่ามีความสามารถพิเศษ และหรือเรียนวิชาอะไรได้ดีบ้าง และได้กล่าวถึงสิ่งที่ ส่งผลให้เรียนรู้ได้ดีคือ ตั้งใจเรียนในห้องเรียน มีการอ่านหนังสือบ่อย ชอบเข้าไปอ่านหนังสือที่ ห้องสมุดเวลาว่าง ฝึกปฏิบัติทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน แต่ละคนทราบว่าการเรียนต้องการให้ พวกตนเป็นคนดี ดังที่นักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า

"...อย่างแรกเลยคะให้ทุกคนเป็นคนดีของสังคม เขาอยากให้นักเรียนเติบโตเป็น ผู้ใหญ่ที่ดีใจละคะ ช่วยเหลือสังคมได้ หาเลี้ยงตัวเองได้ไม่เป็นภาระของสังคม ถึงเรียนชั้นสูงไม่ได้ แต่ถ้าเรามีความรู้ มีการฝึก เราก็สามารถประกอบอาชีพได้ ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้..."

2. สถานศึกษาขนาดกลาง

2.1 โรงเรียนขนาดกลาง ประเภท ก

โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตอำเภอสุวรรณภูมิ สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2482 อยู่ห่างจากที่ตั้งอำเภอประมาณ 3 กิโลเมตร อยู่ระหว่างเส้นทางจาก อำเภอสุวรรณภูมิไปอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ลักษณะทั่วไปของชุมชนที่อยู่ในเขตบริการทาง การศึกษาของโรงเรียนซึ่งมี 4 หมู่บ้าน มีประชากรประมาณ 2,150 คน ประกอบอาชีพเกษตร กรรมเป็นหลัก และทำงานรับจ้างในเมืองใหญ่ตามฤดูว่างจากอาชีพหลัก นับถือศาสนาพุทธ มีวัด ซึ่งเป็นแหล่งรวมกิจกรรมทางศาสนาได้เป็นอย่างดี ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้าง

ยากจน โรงเรียนเปิดทำการสอนระดับอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2546 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 302 คน คณะครูประจำการมี 16 คน เป็นเพศชายและหญิงเท่า ๆ กัน มีคุณวุฒิระดับปริญญาตรีทางการศึกษาทุกคน และผู้บริหารสถานศึกษาเป็นเพศชาย ปัจจุบันโรงเรียนใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-3 และประถมศึกษาปีที่ 5-6 ส่วนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 4 เท่านั้น

จากการวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียน ผู้วิจัยได้พบว่า ผลการดำเนินงานของโรงเรียนในระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนมีจุดเด่นคือได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบ และโรงเรียนนำร่องในหลายโครงการได้แก่ โครงการนำร่องสคูลเน็ต (school net) โครงการนำร่องการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม โครงการต้นแบบส่งเสริมสุขภาพเขต 7 กระทรวงสาธารณสุข โครงการเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงการแกนนำส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ (สส.วท.) และโครงการโรงเรียนในฝันของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ยังเป็นโรงเรียนที่มีครูได้รับรางวัลทีชเชอร์อวอร์ด (teacher award) และผู้บริหารโรงเรียนได้รับคัดเลือกให้เป็นข้าราชการตัวอย่างของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษามาแล้ว ผ่านการประเมินการเป็นผู้บริหารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งผู้อำนวยการ และปัจจุบันกำลังศึกษาหลักสูตรระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนได้ระบุถึงปัญหาการดำเนินการ โดยภาพรวมสรุปได้ว่าครูยังขาดทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนยังไม่เพียงพอ และหลักสูตรยังไม่เหมาะกับนักเรียนและท้องถิ่น

โรงเรียนได้มีการวางแผนและดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษามาเป็นลำดับ จนถึงระยะเวลาหนึ่งคือเมื่อสิ้นปีการศึกษา 2545 โรงเรียนได้มีการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาด้วยตนเอง (self study report) และมีการประเมินในระบบการประกันคุณภาพภายนอก ในระยะเวลาต่อมา โดยผลการประเมินภายนอกพบว่า มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียน 7 มาตรฐาน (รายงานผลการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา, 2546) อยู่ในระดับ 3 (ดี) มี 5 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ตามหลักสูตร มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และมาตรฐานที่ 9 นักเรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี และมาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา นอกนั้นอยู่ในระดับ 2 (พอใช้) มี 2 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ สำหรับมาตรฐานการศึกษาด้านผู้สอนมีผลการประเมินอยู่ในระดับ 3 (พอใช้) ทั้ง 2 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน

อย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ และสำหรับมาตรฐานด้านผู้บริหารนั้น โรงเรียนได้สรุปผลการประเมินไว้ว่าอยู่ในระดับ 3 (ดี) มี 4 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่าง สถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนาการศึกษา และมาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ และมาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ระดับ 2 (พอใช้) มี 1 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติในโรงเรียนแห่งนี้ แยกพิจารณาตามแหล่งข้อมูลได้ ดังนี้

ผู้บริหาร กล่าวถึงความสำเร็จของการปฏิรูปการเรียนรู้ว่า โรงเรียนได้รับการยอมรับจากเขตการศึกษาว่ามีคณะครูที่เข้มแข็ง สามารถจัดการเรียนการสอนได้ผลดี นักเรียนที่จบออกไปจะ ได้ศึกษาต่อ และได้รับค่าชมเชยมาตลอด นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนนี้ได้รับการดูแลให้มีการเรียนรู้ ที่ดี มีคุณภาพ โรงเรียนได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนดีเด่นหลายรายการ สำหรับการนำนโยบาย การปฏิรูปการเรียนรู้มาปฏิบัติ นั้น โรงเรียนรับนโยบายจากหลายรูปแบบทั้งที่เป็นหนังสือราชการ แจกมาโดยตรง การประชุมสัมมนาผู้บริหาร การส่งเอกสารจากกระทรวงศึกษาธิการมายัง โรงเรียน ในฐานะผู้บริหารได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ไปสู่คณะครู อย่างน้อยมีการประชุม เดือนละครั้ง ครูทุกคนจะได้รับทราบ และยังได้มีการแปลความหมายแล้วหาวิธีปฏิบัติ การให้ ข่าวสารต่างๆ มีความต่อเนื่องจนกล่าวได้ว่าคณะครูที่นี้จะคุ้นเคยกับคำสำคัญในกระบวนการปฏิรูป การเรียนรู้ เช่น การยึดนักเรียนเป็นสำคัญ การให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข การพัฒนาผู้เรียนด้วยวิธีการใหม่ๆ เป็นต้น

ผู้บริหาร ได้ส่งเสริม สนับสนุนให้มีแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนเช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องโสต ห้องกลุ่มสาระต่างๆ แต่การดำเนินการในสิ่งเหล่านี้จะผูกพัน อยู่กับทุน หรืองบประมาณซึ่งไม่เพียงพอ ผู้บริหารได้มีการวิ่งเต้นหาแหล่งสนับสนุนจากภายนอก ทั้งผู้บริหารและคณะครูต้องทำงานหนัก แต่ค่าตอบแทนก็ไม่ได้เพิ่มขึ้น บุคลากรในโรงเรียนต้อง เสียสละอย่างมาก บ่อยครั้งที่ต้องออกค่าใช้จ่ายส่วนตัวเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้บริหารได้ กล่าวถึงพฤติกรรมการทำงานของคณะครูไว้ตอนหนึ่งว่า

“...สังเกตการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมการเรียนการสอนของครูก็ได้พบว่า ครูมี กิจกรรมให้นักเรียนทำหลายประเภทเช่น มีการให้ใบงาน ให้นักเรียนเข้าห้องสมุด ให้ ทำงานกลุ่ม ให้ค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ส่วนนักเรียนก็จะร่วมมือและสนุกกับการเรียน ความชัดเจนในนโยบายการปฏิรูป และความตระหนักในหน้าที่ใหม่ของคณะครูที่เกิดขึ้นจริง การพูดคุยกันในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอนจะเป็นเรื่องปกติ

เป็นวิธีการทำงานในโรงเรียน ผมอยากให้ทุกคนมีผลงาน มีความก้าวหน้า และร่วมมือกันทำงานต่อไป สิ่งที่เป็นความตั้งใจและทุ่มเทให้กับโรงเรียนมากเป็นพิเศษในระยะนี้ คือ การสร้างความมั่นใจให้กับชุมชน โดยเฉพาะเมื่อเป็นโรงเรียนในฝันซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาล จะต้องเตรียมครูทุกคนให้พร้อม มีการฝึกอบรมด้านคอมพิวเตอร์เพื่อให้ครูนำไปใช้ในการเรียนการสอนให้ได้ ครูต้องเก่งกว่านักเรียนในเรื่องนี้ และเชื่อว่าจะมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน...”

ครูฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอน ได้กล่าวถึงการสื่อสารนโยบายต่างๆ ของผู้บริหารว่า นอกจากการประชุมคณะครูแล้ว จะมีการพูดคุยถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ให้นักเรียนฟังในช่วงเวลาเช้าแถวหน้าเสาธงตอนเช้าอยู่บ่อยๆ หรือบางวันก็ใช้วิธีประกาศทางเครื่องขยายเสียงของโรงเรียน นอกจากนี้ก็จะมีการออกจดหมายแจ้งข่าวสารและขอความร่วมมือจากผู้ปกครองของนักเรียนเป็นระยะๆ นักเรียนที่นี่จะไม่ใช่เด็กเก่งตั้งแต่แรกเข้า เด็กเก่งที่มีความพร้อมทางครอบครัวมักจะเข้าไปเรียนในโรงเรียนเมือง แต่เด็กที่นี่เขามีพัฒนาการให้เห็นได้โดยภาพรวม เช่น ความกล้าแสดงออก ทำงานเป็นกลุ่มได้ รับผิดชอบงาน ทำความเคารพผู้ใหญ่ รวมทั้งมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ดีขึ้นในหลายวิชา ครูฝ่ายวิชาการยังได้กล่าวอีกว่า

“...เมื่อแรกๆที่จะต้องประเมินตนเองตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษานั้น ไม่ค่อยมั่นใจ คณะครูต้องมาปรึกษากัน แล้วเราก็ตัดสินใจได้ดีโดยมีผู้บริหารเป็นที่พึ่งของคณะครู เมื่อสงสัยอะไรก็จะได้คำตอบที่ทุกคนพอใจ และแก้ปัญหาได้...”

ครูผู้สอนท่านหนึ่งได้กล่าวถึงการอยู่ร่วมกันของคณะครูว่า

“... เราต้องแบกรับกับงานประจำและโครงการต่างๆมากมาย โดยเฉพาะการเป็นโรงเรียนในฝัน แต่พวกเราที่มีความสุขกันดีตามอัตภาพ แม้โครงการอะไรจะเข้ามาอีกก็ตาม เราแน่ใจว่าสามารถจัดระบบการทำงานได้ รับผิดชอบได้ แต่ทุกคนต้องเสียสละ การทำงานร่วมกัน เราไม่ต้องนัดประชุมก็ได้เพราะเจอกันพร้อมหน้าทีโต๊ะอาหารมือเที่ยงที่รับประทานอาหารด้วยกัน ข้อยุติต่างๆมักเกิดขึ้นที่โต๊ะอาหาร...”

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 คนได้กล่าวถึงวิธีการเรียนรู้ของตน และมีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ การเรียนแบบเชื่อฟังครู ตั้งใจเรียน อ่านหนังสือมากๆ นักเรียนบางคนชอบให้ครูพาทำกิจกรรมมากๆ ชอบครูที่สอนได้สนุก และกล่าวถึงการเรียนแบบร่วมมือกันว่า ถ้าพวกเขาเรียนไม่เข้าใจในเนื้อหาใด จะมีการสอนกันเอง มีการติวแบบเพื่อนสอนเพื่อน และพี่สอนน้อง ทุกคนต้องการให้โรงเรียนจัดห้องปฏิบัติการหลายๆชนิดเช่น ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องภาษา ห้องทดลอง เป็นต้น

2.2 โรงเรียนขนาดกลาง ประเภท ข

โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตอำเภอเกษตรวิสัย สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2465 อยู่ห่างจากที่ตั้งอำเภอประมาณ 8 กิโลเมตร อยู่ระหว่างเส้นทางจากอำเภอเกษตรวิสัยไปอำเภอจตุรพักตรพิมาน อยู่ห่างจากถนนสายหลักเข้าไปอีก 3 กิโลเมตร ลักษณะทั่วไปของชุมชนที่อยู่ในเขตบริการทางการศึกษาของโรงเรียนซึ่งมี 5 หมู่บ้าน มีประชากรประมาณ 2,800 คน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และทำงานรับจ้างในฤดูว่างจากอาชีพหลัก นับถือศาสนาพุทธ ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน โรงเรียนเปิดทำการสอนระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2546 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 352 คน คณะครูมี 14 คน เป็นเพศหญิงทั้งหมด และมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นเพศชาย ปัจจุบันโรงเรียนใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-3 และประถมศึกษาปีที่ 5-6 ส่วนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ใช้กับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 และ 4 เท่านั้น

จากการวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียน ผู้วิจัยได้พบว่า ผลการดำเนินงานของโรงเรียนในระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนมีจุดเด่นคือ ครูทุกคนมีผลงานที่ได้รับรางวัลและการยกย่องเชิดชูเกียรติระดับกลุ่มโรงเรียนและระดับอำเภอทุกคน มีบางคนได้รับรางวัลในระดับจังหวัด นักเรียนได้รับรางวัล จากการประกวดและการแข่งขันในระดับกลุ่มโรงเรียนและอำเภอ อย่างไรก็ตามตั้งแต่มีการประกาศใช้หลักสูตรใหม่ และมีนโยบายรัฐเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นต้นมา จะพบว่ามีความโดดเด่นตามที่กล่าวมาแล้วน้อยลง สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีประสบการณ์ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษามาแล้ว ผ่านการประเมินการเป็นผู้บริหารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งผู้อำนวยการ และปัจจุบันกำลังศึกษาหลักสูตรระดับปริญญาโท สาขา การบริหารการศึกษา ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนได้ระบุดังปัญหาการดำเนินการ โดยภาพรวมสรุปได้ว่า โรงเรียนอยู่ในภาวะความขาดแคลนปัจจัยทางการบริหารจัดการหลายอย่าง ได้แก่ ขาดครูเฉพาะด้าน แหล่งเรียนรู้ที่ตีมีน้อย ไม่มีห้องปฏิบัติการ ไม่มีนักการภารโรง ที่ตั้งโรงเรียนอยู่ในที่ลุ่มมีน้ำท่วมขัง อาคารเก่าแก่ไม่แข็งแรง นักเรียนยังขาดระเบียบวินัย ครูยังไม่ค่อยเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ครูเป็นเพศหญิงทำงานภาคสนามไม่สะดวก และความร่วมมือกับชุมชนยังน้อย

อย่างไรก็ตามแม้ว่าโรงเรียนจะได้มีการวางแผนและดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษามาเป็นลำดับ จนถึงระยะเวลาหนึ่งคือเมื่อสิ้นปีการศึกษา 2545 โรงเรียนได้มีการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาด้วยตนเอง (self study report) โดยผลการประเมินพบว่า มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียน 7 มาตรฐาน(รายงานผลการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา, 2546) อยู่ในระดับ 3 (ดี) มี 1 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา ระดับ 2 (พอใช้) มี 6 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ คิดสังเคราะห์

มีวิจรรย์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ตามหลักสูตร มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ 9 นักเรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต และมาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี สำหรับมาตรฐานการศึกษาด้านผู้สอนมีผลการประเมินอยู่ในระดับ 2 (พอใช้) ทั้ง 2 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่ได้รับมอบหมาย และมีครูเพียงพอ และสำหรับมาตรฐานด้านผู้บริหารนั้น โรงเรียนได้สรุปผลการประเมินไว้ว่าอยู่ในระดับ 3 (ดี) มี 2 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา และมาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ ระดับ 2 (พอใช้) มี 3 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนาการศึกษา มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติในโรงเรียนแห่งนี้ แยกพิจารณาตามแหล่งข้อมูลได้ ดังนี้

ผู้บริหารได้แสดงทัศนะต่อความสำเร็จในการปฏิรูปการเรียนรู้ว่า ยังไม่เห็นผลชัดเจนนัก และจากการประเมินตนเอง และประเมินคุณภาพจากบุคคลภายนอกมาแล้วครั้งหนึ่งก็พอสรุปได้ว่านักเรียนมีกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนมากขึ้น นักเรียนมีการแสดงออกแบบอิสระได้มากขึ้น กล้าซักถาม และคณะครูมีการเคลื่อนไหวที่จะพัฒนาตนเองจากวิธีการสอนแบบเดิมมาเป็นการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นสำคัญ สำหรับงานทางด้านบริหารก็ได้มีการดำเนินงานในทุกองค์ประกอบที่ผู้วิจัยศึกษา ผู้บริหารได้ให้สัมภาษณ์ข้อความตอนหนึ่งว่า

“... เป็นการบริหารท่ามกลางความขาดแคลน ต้องใช้ความสามารถในการสร้างความร่วมมือกับชุมชนด้วย ต้องอาศัยการระดมทุนจากชุมชนมาช่วยซึ่งก็ทำได้มาก โดยเฉพาะศิษย์เก่า และชาวบ้านที่ไปทำงานรับจ้างในเมืองก็จะมี การทอดผ้าป่าโรงเรียนกันเป็นประจำ นอกจากนี้ก็จะมีภูมิปัญญาในหมู่บ้าน มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นการฝึกอาชีพเช่น ช่างตีเหล็ก การทำขนมจีน การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในฐานะผู้บริหารก็ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้คณะครูได้ใช้ประโยชน์ในการวางแผนการเรียนการสอน”

การส่งผ่านนโยบายทางการศึกษาและการปฏิรูปการเรียนรู้ยังเป็นการใช้วิธีการหลัก คือ การแจ้งเป็นหนังสือราชการ การประชุมผู้บริหาร การตรวจเยี่ยมของผู้บังคับบัญชา เมื่อถึงระดับโรงเรียนจะเป็นบทบาทของผู้บริหารที่จะถ่ายทอดสู่คณะครู ยอมรับว่าการที่ครูรับนโยบายและเข้าใจ

แนวทางการจัดการเรียนรู้จะส่งผลต่อตัวนักเรียน และมีผลต่อการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานร่วมกัน ส่วนการแสวงหาเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เช่น โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์ราคาแพงเป็นสิ่งที่โรงเรียนจัดหาได้ระดับหนึ่ง โดยไม่ได้ใช้งบประมาณของทางราชการ การเปลี่ยนแปลงทางวิชาการในรอบปีที่ผ่านมาเกิดขึ้นค่อนข้างช้า มีความพยายามที่จะใช้กระบวนการบริหารจัดการแบบครบวงจร มีการส่งเสริมให้คณะครูทำผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนตำแหน่ง และมั่นใจว่าเมื่อครูพัฒนาผลงานของตนเองก็จะส่งผลถึงนักเรียนทั้งโดยตรง และทางอ้อม มีการนิเทศงานวิชาการ และการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ยังไม่มากพอ

ครูวิชาการ ได้กล่าวถึงความมุ่งหวังที่จะเห็นคณะครูมีความรับผิดชอบ เอาใจใส่เด็กมากขึ้น หาวีธีการสอนที่หลากหลาย มีการอบรมพัฒนาตนเองอยู่เสมอ แต่สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นไม่มากนัก เพราะคณะครูทุกคนต่างมีภาระงานอื่นๆ ของโรงเรียน เด็กนักเรียนที่่จะมีปัญหาครอบครัวในกรณีที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่เนื่องจากเป็นชุมชนที่ประชาชนนิยมออกไปทำงานรับจ้างในเมืองใหญ่ เป็นจำนวนมาก การฝึกเด็กให้มีการเรียนรู้ที่ดี มีระเบียบวินัย เป็นสิ่งที่ป็นปัญหาอยู่เสมอ โดยภาพรวมแล้วแม้ว่าคณะครูที่่จะขยันทำงาน แต่ยังขาดวิธิตัดและทักษะที่จะพัฒนาผู้เรียนตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ คณะครูมีความสัมพันธ์กันฉันพี่น้อง มีความร่วมมือในงาน ส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นจึงมีความพึงพอใจ และความสุขในงานของโรงเรียน สำหรับพฤติกรรมกรเรียนรู้ของเด็กนั้น ครูวิชาการได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

“... ที่เห็นความเปลี่ยนแปลงในนักเรียนอย่างหนึ่งคือ การกล้าแสดงออก ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้ สถานักเรียนเข้มแข็งขึ้น มีแนวโน้มว่าพัฒนาได้ดีขึ้น และเชื่อว่าแหล่งเรียนรู้มีส่วนช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เช่น ที่่จะมีการพานักเรียนไปศึกษาเรียนรู้ในชุมชนเรื่อง การต้มเกลือ การทอผ้า การเลี้ยงไหม การเลี้ยงกบ เป็นต้น การเข้าไปเรียนรู้ในกิจกรรมของชุมชนบางครั้งครูก็ไปเรียนรู้พร้อมกับเด็กในกิจกรรมชุมชน ทำให้ครูกับผู้ปกครองนักเรียนมีความสัมพันธ์กันและร่วมมือกันได้ เวลาที่โรงเรียนนัดประชุมผู้ปกครองช่วงก่อนเปิดภาคเรียน ก็จะได้รับความร่วมมือ”

ครูวิชาการมีความเชื่อว่า การประกันคุณภาพสถานศึกษาทำให้มีการร่วมกันคิดระบบงานสนใจเด็กในเรื่องการเรียนรู้มากขึ้น ต้องมีการจัดระบบข้อมูล แม้บางอย่างอาจทำได้ไม่สมบูรณ์นักแต่น่าจะดีขึ้นในครั้งต่อไป การประกันคุณภาพภายในมีผลต่อพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม และทำให้คณะครูได้พูดคุยในเชิงลึกกับผู้บริหารเพราะเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน

โดยภาพรวมคณะครูมีความสนิทสนม ผูกพัน และมีความสามัคคี เป็นสังคมครูเพศหญิงทั้งหมด มีวัฒนธรรมร่วมในเรื่องความสุภาพ กิริยามารยาท ความสะอาด ความเป็นระเบียบ มีการพบปะกันเป็นประจำที่โต๊ะอาหารกลางวัน เป็นโอกาสสำคัญที่จะพูดคุยและตัดสินใจร่วมกัน รวมทั้งผู้บริหารเองก็ได้โอกาสพบปะพูดคุย และแจ้งข่าวสารแก่คณะครูอยู่เป็นประจำ ครูผู้สอนอีกท่านหนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการกล่าวขานว่ามีผลงานทางวิชาการมาก ได้กล่าวถึงการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า

“... การยึดนักเรียนเป็นสำคัญ เป็นความเข้าใจที่ไม่เหมือนกัน และที่นี้ครูส่วนใหญ่ยังเชื่อว่าครูผู้สอนสำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้ที่จะนำเอาวิชาการมาสู่เด็ก ผู้ปกครองจะฝากทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่โรงเรียน จึงเป็นการยากที่จะเปลี่ยนจากยึดครูเป็นยึดนักเรียน ฝ่ายวิชาการของโรงเรียนพยายามที่จะปรับเปลี่ยนให้คณะครูมีมุมมองใหม่ ๆ ให้มีส่วนร่วมกับครอบครัวเด็ก ครูกับ ผู้ปกครองจะต้องร่วมมือกันไม่เพียงการเรียนรู้เท่านั้น ยังรวมไปถึงความประพฤติและระเบียบวินัยต่าง ๆ ด้วย”

“... สิ่งที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่ติดอันดับแรกน่าจะมาจากผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจ หลักสูตร มีนโยบายที่เหมาะสม ครูทุกคนก็พร้อมที่จะปฏิบัติตาม ประการที่สองคือ ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ และรับความคิดใหม่ ๆ ได้ เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน พัฒนางานวิชาการอยู่เสมอ สามารถพัฒนาวิชาชีพของตนเองด้วยการทำผลงานทางวิชาการได้ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลถึงเด็กแน่นอน”

“... การสอนที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญนั้น ครูต้องเหนื่อยมากขึ้น ไม่ใช่สบาย ที่สำคัญต้องมีแหล่งเรียนรู้มากพอเช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการ สระน้ำ โรงครัว เป็นต้น เคยพานักเรียนไปเรียนนอกโรงเรียนเหมือนกัน ก็ได้พบว่า นักเรียนเขาบรรยายความรู้ได้แสดงความรู้สึกได้ มากกว่าที่เราคิด”

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ให้การสัมภาษณ์จำนวน 2 คน ได้อธิบายวิธีการเรียนรู้ของตนเองคล้าย ๆ กัน คือ ตั้งใจเรียนเมื่อครูสอน อ่านมาก ๆ ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน คอยแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน ๆ ดูทีวี ทั้งสองคนพูดตรงกันว่าครูมีส่วนสำคัญที่ทำให้เขาเป็นคนเก่ง และผู้อำนวยการจะอบรมสั่งสอนที่บริเวณหน้าเสาธงในตอนเช้าให้นักเรียนเป็นคนดี ความประพฤติดี และมีระเบียบวินัย นักเรียนคนหนึ่งกล่าวถึงการเรียนรู้ที่ทำให้เขาเป็นคนเก่ง และเป็นเด็กดีไว้ว่า

“... อยู่ที่บ้านพ่อแม่ให้ช่วยทำงานบ้าน และสอนให้เป็นคนดี การดูทีวีทำให้มีความรู้มากขึ้น เมื่ออยู่ที่โรงเรียนคุณครูจะสอนให้ทำกิจกรรม บางเวลา ก็จะเข้าไปอ่านหนังสือในห้องสมุด หรือเล่นเกมกับเพื่อน ๆ ชอบมาโรงเรียนเพราะได้เจอเพื่อน และมีกิจกรรมหลายอย่าง”

3. สถานศึกษาขนาดเล็ก

3.1 โรงเรียนขนาดเล็ก ประเภท ก

โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตอำเภอสะตึก สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2477 อยู่ห่างจากที่ตั้งอำเภอประมาณ 8 กิโลเมตร ลักษณะทั่วไปของชุมชนที่อยู่ในเขตบริการทางการศึกษาของโรงเรียนซึ่งมี 3 หมู่บ้าน มีประชากรประมาณ 321 ครัวเรือน จำนวน ประชากร 1,362 คน ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก และทำงานรับจ้างในฤดูว่างจากอาชีพหลัก นับถือศาสนาพุทธ ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน โรงเรียนเปิดทำ

การสอนระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2546 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 194 คน และมีนักเรียนพิเศษเรียนร่วมอีก 6 คน คณะครูมี 11 คน เป็นเพศชาย 4 คน และเพศหญิง 7 คน และผู้บริหารสถานศึกษาอีก 1 คนเป็นเพศชาย ปัจจุบันโรงเรียนใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-3 และประถมศึกษาปีที่ 5-6 ส่วนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 4 เท่านั้น

จากการวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียน ผู้วิจัยได้พบว่า ผลการดำเนินงานของโรงเรียนในระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนมีจุดเด่นคือ เคยได้รับรางวัลโรงเรียนปรับปรุงดีเด่นในระดับอำเภอและระดับจังหวัด เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนสหกรณ์ได้ดีเด่น เป็นโรงเรียนที่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการร่วมบริจาคเงินเพื่อพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และเป็นโรงเรียนที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอยู่ในระดับดีเกือบทุกรายการ ครูในโรงเรียนมีการทำงานร่วมกันเป็นทีม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีประสบการณ์ ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษามาแล้ว ผ่านการประเมินการเป็นผู้บริหารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งผู้อำนวยการ ให้ความสำคัญต่องานวิชาการของโรงเรียนสูง นักเรียนมีทักษะทางภาษาไทย ในขณะเดียวกันโรงเรียนได้ระบุดึงปัญหาการดำเนินการ โดยภาพรวมสรุปได้ว่าโรงเรียนอยู่ในภาวะความขาดแคลนแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนเช่น ห้องปฏิบัติการต่างๆ ห้องสมุด ขาดครูเฉพาะด้าน แหล่งเรียนรู้ที่ดีมีน้อย ไม่มีนักรการโรง เป็นต้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าโรงเรียนจะได้มีการวางแผนและดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา มาเป็นลำดับ จนถึงระยะเวลาหนึ่งคือเมื่อสิ้นปีการศึกษา 2545 โรงเรียนได้รับการประเมินคุณภาพภายใน และต่อมาก็ได้มีการประเมินจากภายนอกพบว่า มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียน 7 มาตรฐาน (รายงานผลการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา, 2546) อยู่ในระดับ 3 (ดี) มี 5 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ตามหลักสูตร มาตรฐานที่ 9 นักเรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต และมาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี และมาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้าน ศิลปะ ดนตรี และกีฬา ส่วนที่เหลือและอยู่ในระดับ 2 (พอใช้) อีก 2 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ และมาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

สำหรับมาตรฐานด้านผู้สอนมีผลการประเมินอยู่ในระดับ 3 (ดี) ทั้งสองมาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ และสำหรับมาตรฐานด้านผู้บริหารนั้น โรงเรียนได้สรุปผลการประเมินไว้ว่าอยู่

ในระดับ 3 (ดี) มี 4 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา และมาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษา ส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนาการศึกษา มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และระดับ 2 (พอใช้) มี 1 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียน และท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติในโรงเรียนแห่งนี้ แยกพิจารณาตามแหล่งข้อมูลได้ ดังนี้

ผู้บริหารโรงเรียนแห่งนี้ยึดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเป็นหลักสำคัญ โดยเฉพาะชุมชน จะต้องได้เข้ามามีส่วนร่วม ร่วมมือ และดูแลกิจการของโรงเรียนร่วมกับคณะครู ทุกคนในโรงเรียน ทราบดีว่าต้องยึดนักเรียนเป็นสำคัญ และจากการที่ได้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่ผ่านมามีการร่วมคิดร่วมทำเพื่อพัฒนานักเรียนกันอย่างจริงจัง เชื่อว่าระบบการประกันคุณภาพมีผลทำให้คณะครูปรับวิธีการทำงานอย่างหนึ่งคือการยึดเอามาตรฐานการประเมิน เป็นหลัก แม้จะเป็นโรงเรียนขนาดเล็กแต่มั่นใจว่าสามารถจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้ไม่ด้อยไปกว่าโรงเรียนอื่นๆ โดยยึดหลักการทำงานแบบร่วมมือ เอาชุมชนเป็นหลัก แม้ชุมชนที่นี้ ส่วนใหญ่จะค่อนข้างยากจน แต่เขาก็ช่วยโรงเรียนได้ ผู้บริหารได้กล่าวอย่างมั่นใจในความเชื่อทางการบริหารตอนหนึ่งว่า

“... ผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญ จะต้องทำงานหนักกว่าคนอื่น ดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ได้ หลังจากนั้นก็มีทรัพยากรตามมา เพราะเราหวังพึ่งงบประมาณจากรัฐบาลเพียงอย่างเดียวไม่พอ แต่ก็ยอมรับว่ามีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่บ้าง โดยเฉพาะผู้ปกครองยังไม่ค่อยเข้าใจเป้าหมายทางการศึกษามากพอ การดิ้นรนต่อสู้เพื่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ ทำให้ไม่ได้ทุ่มเทเพื่อการดูแลเด็กอย่างจริงจัง แต่ผู้ปกครองมักจะคาดหวังจากโรงเรียนไว้มาก โดยเฉพาะต้องการเพียงให้นักเรียนสอบได้คะแนนมากๆ ดังนั้นต้องมีการพัฒนาอีกมาก ถึงแม้โรงเรียนจะได้รับการประเมินจากภายนอกอยู่ในระดับดีหลายรายการ แต่ก็ยังต้องทำเรื่องคุณภาพอีกมาก”

ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญกับนโยบายจากหน่วยเหนือ มีความเห็นว่าถ้ามีนโยบายที่ชัดเจนจะทำให้โรงเรียนพัฒนาไปในทิศทางใดก็จะทำให้โรงเรียนพัฒนาไปได้ โดยเฉพาะการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร แหล่งเรียนรู้เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เป็นหัวใจของการเรียนรู้ แต่เป็นเรื่องที่ผูกพันกับค่าใช้จ่าย และมีการบริหารจัดการที่ดีเช่น มีห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน สำหรับครูผู้สอนนั้นทุกคนจะต้องทำแผนการสอนซึ่งก็ถือว่าเป็นการพัฒนาวิชาชีพของตน และส่งผลไปยังนักเรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร โรงเรียนมีการตั้งเกณฑ์เพื่อให้เป็นมาตรฐานการปฏิบัติในเรื่องคุณภาพการเรียนรู้

เช่น เป้าหมายคะแนนการสอบแต่ละกลุ่มวิชา เป้าหมายการศึกษาต่อเมื่อสำเร็จการศึกษา เป็นต้น สำหรับการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมนั้น โรงเรียนยอมรับว่ายังเป็นจุดอ่อน และต้องการให้มีการพัฒนาให้มากขึ้น

ครูผู้สอนชายท่านหนึ่งได้กล่าวถึงการทำงานในโรงเรียนว่าคณะครูที่นี่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนเช่น หลักสูตร การประกันคุณภาพการศึกษา และอื่น ๆ มากพอควร สามารถปรับวิธีการทำงานได้ ที่สำคัญคือเรามีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ เข้าใจการทำงานของครู ส่งเสริมให้ครูก้าวหน้าในวิชาชีพ ทำให้เราเป็นกลุ่มที่มีผลงานของคณะครูมาก มีสิ่งทีโรงเรียนของเราเป็นเจ้าของร่วมกันอีกอย่างหนึ่งคือกองทุนพัฒนาโรงเรียน เป็นความร่วมมือร่วมใจของคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ทั้งนี้โดยมีผู้บริหารโรงเรียนได้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหลักได้ผลดี ครูผู้สอนยังได้เน้นย้ำว่า

“...เรามีแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่า โดยเฉพาะห้องคอมพิวเตอร์ และห้องปฏิบัติการทางภาษา คุ้มค่า และได้ประโยชน์จริง นักเรียนที่นี่ได้คะแนนจากการสอบระดับประเทศอยู่กลุ่มสูง”

ครูผู้สอนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กล่าวถึงคณะครูว่า ทุกคนมีพื้นฐานที่ดี มีความพร้อมและมีความสุขกับงาน มีความเป็นทีมและช่วยเหลือกันดีทั้งงานโรงเรียนและเรื่องส่วนตัว สำหรับตนเองมีความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน โดยเฉพาะได้รับผิดชอบการสอนวิชาด้านดนตรีด้วย ได้ฝึกปฏิบัติจนนักเรียนเกิดทักษะ สามารถตั้งวงดุริยางค์ของโรงเรียนได้ และเด็กได้แสดงออกในตอนเช้าที่มีการเข้าแถวทุกๆ วัน ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ นักเรียนสามารถฝึกกันเอง บริหารจัดการวงดนตรีกันเองได้ และเห็นว่าความสำเร็จเหล่านี้เกิดจากผู้บริหารให้การสนับสนุน มีอุปกรณ์การฝึก มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกและเชื่อในความสามารถของเด็ก ครูผู้สอนท่านนี้ได้กล่าวถึงวิธีการทำงานในโรงเรียนไว้ว่า

“... ปกติแล้วครูทุกคนจะรับผิดชอบตั้งแต่การมาถึงโรงเรียนแต่เช้า มีการแบ่งหน้าที่เพื่อดูแลเด็ก มีการประชุมพบปะกันบ่อย โดยจะเรียกประชุมได้ง่ายเพราะอยู่อาคารเรียนเดียวกัน หรือใกล้เคียง มีการรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน มีความเป็นมิตรที่ปรับทุกข์กันได้ และส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นจึงไม่มีปัญหาในการที่จะทำงานทั้งในและนอกโรงเรียน”

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 คน ได้กล่าวถึงโรงเรียน และวิธีการเรียนรู้ของตนเองในทำนองเดียวกันว่า มีความภาคภูมิใจในโรงเรียนของตน โรงเรียนมีชื่อเสียง นักเรียนเก่งวิชาภาษาไทย เก่งกีฬา แทบทุกคนเริ่มเรียนที่นี่มาตั้งแต่ชั้นอนุบาล เมื่อจบชั้นสูงสุดของโรงเรียนแล้วมีเป้าหมายจะเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาต่อไป ในประเด็นสิ่งที่ส่งผลให้เรียนรู้ได้ดีนั้น

นักเรียน ยืนยันว่า ขึ้นอยู่กับครูที่สอนดี ให้นักเรียนทำกิจกรรม ไม่ดูตำ นอกจากนี้ ขึ้นอยู่กับนักเรียนเองที่จะใช้ประโยชน์จากห้องสมุด ห้องกลุ่มสาระต่างๆ ของโรงเรียน รวมทั้งที่บ้านนักเรียนก็เรียนรู้ได้จาก พ่อแม่ พี่ หรือวิทยุ โทรทัศน์ในรายการต่างๆ

3.2 โรงเรียนขนาดเล็ก ประเภท ข

โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตอำเภอสะตึก สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามุรุษิมย์ เขต 4 ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2503 อยู่ห่างจากที่ตั้งอำเภอประมาณ 8 กิโลเมตร ลักษณะทั่วไปของชุมชนที่อยู่ในเขตบริการทางการศึกษาของโรงเรียนมี 3 หมู่บ้าน ประชาชนประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก และทำงานรับจ้างในฤดูว่างจากอาชีพหลัก นับถือศาสนาพุทธ ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน โรงเรียนเปิดทำการสอนระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รวม 8 ห้องเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ในปีการศึกษา 2546 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 123 คน คณะครูมี 6 คน เป็นเพศชาย 3 คน และเพศหญิง 3 คน และมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นเพศชาย ปัจจุบันโรงเรียนใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใช้กับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ ป. 4, 5 ตามโครงการโรงเรียนเครือข่ายนำร่องการใช้หลักสูตร

จากการวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียน ผู้วิจัยได้พบว่าผลการดำเนินงานของโรงเรียนในระยะที่ผ่านมา โรงเรียนมีจุดเด่นคือ เคยได้รับการยกย่อง และได้รับรางวัลเป็นโรงเรียนขนาดเล็กดีเด่นระดับอำเภอ ครูดีเด่นระดับจังหวัด คณะครูขยันและอยู่ในวัยการทำงาน ได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนเครือข่ายการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โรงเรียนแกนนำปฏิรูปการเรียนรู้ โรงเรียนในโครงการรุ่งอรุณ และโรงเรียนนำร่องการสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีประสบการณ์ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษามาแล้ว ผ่านการประเมินการเป็นผู้บริหารเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียนได้ระบุดังปัญหาการดำเนินการ โดยภาพรวมสรุปได้ว่า ชุมชนมีศักยภาพที่จะช่วยเหลือโรงเรียนได้น้อย โรงเรียนอยู่ในภาวะความขาดแคลนปัจจัยทางการบริหารจัดการหลายอย่างได้แก่ขาดครูเฉพาะด้าน แหล่งเรียนรู้ที่ตึมน้อย ไม่มีห้องปฏิบัติการ นักเรียนยังขาดทักษะการเรียนรู้ ไม่ค่อยใฝ่รู้และรักการอ่าน คณะครูยังขาดทักษะการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

เมื่อสิ้นปีการศึกษา 2545 โรงเรียนได้มีการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาด้วยตนเอง (self study report) ผลการประเมินพบว่า มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับผู้เรียน 7 มาตรฐาน (รายงานผลการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา, 2546) อยู่ในระดับ 3 (ดี) มี 4 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 9 นักเรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย

สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี และมาตราที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้าน ศิลปะ ดนตรี และกีฬา อยู่ในระดับ 2 (พอใช้) 3 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความ สามารถในการคิด วิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ตามหลักสูตร มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ อย่างต่อเนื่อง

สำหรับมาตรฐานการศึกษาด้านผู้สอนมีผลการประเมินอยู่ในระดับ 2 (พอใช้) ทั้ง 2 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่ รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ และสำหรับมาตรฐานด้านผู้บริหารนั้น โรงเรียนได้สรุปผล การประเมินไว้ว่าอยู่ในระดับ 3 (ดี) มี 3 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัด องค์กร/โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและชุมชน ในการพัฒนาการศึกษา และมาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการ บริหารจัดการศึกษา และระดับ 2 (พอใช้) มี 2 มาตรฐานคือ มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามี การจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรฐานที่ 25 สถานศึกษา มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับการนำนโยบาย การปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติในโรงเรียนแห่งนี้ แยกพิจารณาตามแหล่งข้อมูลได้ ดังนี้

ผู้บริหาร ได้กล่าวถึงความสำเร็จของโรงเรียนว่าได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต้นสังกัด ให้เข้าร่วมโครงการสำคัญหลายโครงการ โดยเฉพาะการเป็นโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตร ความเชื่อของตนเองในทางการบริหารที่สำคัญคือ การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของ โรงเรียน และคณะครูเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้ ตัวผู้บริหาร เองจะต้องเป็นแบบอย่าง และเป็นพี่เลี้ยงของครูได้ และได้กล่าวถึงการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ไว้ตอนหนึ่งว่า

“...ในความคิดของผม โรงเรียนเล็กสู้กับโรงเรียนขนาดใหญ่ได้ แม้ว่าจะไม่เท่าเทียมในเรื่อง ปัจจัยทางการบริหารเช่นมี 4 เอมไม่เท่ากัน แต่ความสำคัญจะอยู่ที่การจัดการ ที่ผ่านมา ทั้งครู และนักเรียนสามารถแข่งขันสู้เขาได้ การเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนที่นี้ใน 2-3 ปีที่ ผ่านมาเราพัฒนาครูไปมาก ครูสามารถนำกระบวนการเรียนรู้ใหม่ๆมาใช้ตามแนวของ หลักสูตรได้ระดับหนึ่ง แต่สิ่งที่เราเผชิญอยู่ก็คือระบบสนับสนุนจากภายนอกมีน้อย โดยเฉพาะ ได้รับงบประมาณน้อยตามหลักเกณฑ์ที่ยึดจำนวนนักเรียนในการจัดสรรงบประมาณ ในที่ม งานครูที่นี้เรียนจบปริญญาสาขาบริหารมาถึง 5 คน จึงคุยกันรู้เรื่องได้เร็ว มองภาพรวมได้ดี พวกเราจะคุยกันเป็นประจำ แม้กระทั่งในโต๊ะอาหารกลางวันที่ทานอาหารร่วมกัน ผมว่า คณะครูที่นี้สู้งาน ส่วนนักเรียนเราได้เห็นความกล้าคิดกล้าทำ กล้าแสดงออก...”

การดูแลนักเรียนมีจุดเน้นนอกเหนือจากงานวิชาการแล้ว คือการให้ความสำคัญกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์เช่น ความสะอาด ความมีระเบียบวินัย และอื่นๆ ผู้ปกครองไว้วางใจโรงเรียนมาก ครูที่นี้เป็นคนท้องถิ่นและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านมี 4 คน ผู้บริหารได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จไว้ตอนหนึ่งว่า

“...ตัวส่งผลถึงความสำเร็จที่สำคัญมาจาก ทั้งตัวผู้บริหาร และคณะครูจะต้องเป็นแบบอย่างของพฤติกรรม มีความรู้นโยบาย เป้าหมาย และหลักสูตร จะมีผลอย่างมากต่อความสำเร็จ ผู้บริหารจะต้องจัดแหล่งเรียนรู้ที่จะสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน เรามีความคิดและพยายามทำ แต่ถ้าต้องลงทุนมากหรือเป็นวัดถาวรก็ลำบาก การจัดหาเทคโนโลยีก็ยอมรับว่าจำเป็น แต่โรงเรียนไม่เคยได้รับงบประมาณในเรื่องนี้เลย เรามีอยู่ 4 เครื่องก็ด้วยการดิ้นรนจัดหากันเอง การร่วมมือกันจัดหาวัสดุสิ่งของนั้นโรงเรียนทำมานานแล้ว แต่ก็อยู่บนความจำกัดของชุมชน การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องที่ดี และยอมรับว่ามีผลต่อการทำงานของโรงเรียน และเกี่ยวข้องกับทุกคน คณะครูที่นี้ขยัน ใฝ่รู้ และมีบางคนทำผลงานขอเลื่อนตำแหน่งได้ “

ครูผู้สอนเพศชายท่านหนึ่งซึ่งเป็นผู้เคยได้รับรางวัลเป็นครูดีเด่น ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนของตนเองว่า ได้พยายามศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตร วางแผนการจัดการเรียนรู้ให้เป็นรูปธรรม และเห็นว่าคณะครูที่นี้จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันแบบไม่เป็นทางการ มีลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ รู้จักกันทั่วทั้งโรงเรียน รู้จักนักเรียนทุกคน มีการสอนนักเรียนแบบตัวต่อตัว มีการนำเอาตัวเลขจากการสอบวัดผลนักเรียนมาหารือกันเพื่อแก้ไข เชื่อว่าความสามัคคีและร่วมมือกันจะทำให้การศึกษาประสบผลสำเร็จ การมีระบบประกันคุณภาพทำให้ครูทุกคนยึดเป้าหมายคุณภาพเป็นหลักคิด ในทุกวันพุธจะเป็นวันแสดงออกถึงการเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนเช่น การแต่งกาย การประชุมทบทวนการทำงาน ผู้บริหารมักจะถามข่าวคราวครูเป็นประจำและคอยเสริมแรงให้ทุกคนทำงานเต็มความสามารถ บางครั้งจะมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันแต่ยังไม่ได้กำหนดเป้าหมายเชิงตัวเลขไว้ชัดเจน

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพศหญิง ทั้ง 2 คน ได้อธิบายวิธีการเรียนของตน และเพื่อนๆสรุปได้ว่า นักเรียนทุกคนรู้จักกัน รู้ว่าใครเก่งเรื่องใด ทุกคนรู้จักคุณครู และเห็นว่าครูคือบุคคลสำคัญที่สุดที่จะทำให้พวกตนเรียนรู้ได้ แต่ก็ยืนยันว่ามีแหล่งเรียนรู้อีกมากมายที่จะทดแทนครูได้ โดยเฉพาะบางกลุ่มสาระ มีการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนในช่วงชั้นเดียวกันเช่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 เรียนร่วมกัน ในบางครั้งต้องเรียนกับเพื่อน เรียนกับพี่ หรือการทำงานเป็นกลุ่มแล้วต้องทำรายงาน ต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำ งานจึงจะสำเร็จได้ แต่บางครั้งครูจะตั้งเป้าหมายไว้สูง ให้งานมาก ให้การบ้านมาก อย่างนี้ก็ไม่ดี นักเรียนคนหนึ่งได้กล่าวถึงความสำเร็จทางการเรียนของตนว่า

“...การที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์ได้ดี เป็นเพราะตั้งใจเรียนเวลาอยู่ในชั้น เวลาที่มีข้อสงสัยก็จะถามคุณครู ครูสอนดี บางครั้งก็ให้ทำกิจกรรม ให้เล่นเกม ให้ไปทำงานกลุ่มที่ห้องสมุด อยากจะฝึกใช้คอมพิวเตอร์แต่โรงเรียนมีเครื่องน้อย อยากให้โรงเรียนมีอุปกรณ์ และห้องวิทยาศาสตร์ หรือห้องปฏิบัติการมาก ๆ เพื่อนักเรียนจะได้เรียนเก่ง เวลาอยู่ที่บ้าน ต้องทำการบ้านให้เสร็จก่อนที่จะมาโรงเรียน”

ตอนที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์ตามตัวแบบประสิทธิผลการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติ

จากการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติในโรงเรียนทั้ง 6 แห่งที่กล่าวมาแล้วนั้น จะพบว่า องค์ประกอบการดำเนินงาน และการบรรลุถึงประสิทธิผลการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติ มีทั้งความสอดคล้อง ความแตกต่าง และความขัดแย้งในการรับรู้ปรากฏการณ์ สรุปได้ดังตารางที่ 51-52 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 51 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติ จากข้อมูลการศึกษาเชิงคุณภาพ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา

ที่	ประสิทธิผล	สถานศึกษาขนาดใหญ่	สถานศึกษาขนาดกลาง	สถานศึกษาขนาดเล็ก
1	พฤติกรรม การเรียนรู้ของ นักเรียน	<p>1. มีวิธีเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การอ่าน การค้นคว้า การเรียนรู้เป็นกลุ่ม มีโอกาสแสดงออก กล่าวถาม กล่าวแสดงออก แสวงหาทักษะการทำงาน โรงเรียนมีปัจจัยเอื้อต่อการเรียนรู้ แต่ปริมาณยังไม่เพียงพอ นักเรียนในห้องเรียนเป็นหลัก</p> <p>2. นักเรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถ และความถนัด โดยมีโอกาสเลือกกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ แต่มีข้อจำกัดตามความสามารถของครู</p> <p>3. การเรียนอย่างมีความสุข นักเรียนมีความผูกพันกับโรงเรียน ครู และเพื่อน ๆ ได้รับสวัสดิการจากโรงเรียนในด้านสุขภาพ โภชนาการ และอื่น ๆ</p>	<p>1. มีวิธีเรียนรู้หลากหลายมากขึ้น เช่น ทำกิจกรรมนอกห้องเรียน การอ่าน การค้นคว้า การทำงานกลุ่ม เพื่อนสอนเพื่อน การออกไปศึกษาในแหล่งเรียนรู้ภายนอก กล่าวแสดงออกทางด้านการเรียนรู้ และทักษะต่าง ๆ สนใจเข้าแข่งขัน</p> <p>2. นักเรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถ และความถนัดน้อย ทรัพยากรมีจำกัด</p> <p>3. รักและเคารพครูสูง และต้องการทำกิจกรรมที่โรงเรียนกับเพื่อน ๆ</p>	<p>1. คล้ายสถานศึกษาขนาดกลาง แต่มีข้อจำกัดทางเลือกวิธีการเรียนรู้้น้อยกว่า</p> <p>2. นักเรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถ และความถนัดน้อย ทรัพยากรมีจำกัด</p> <p>3. คล้ายสถานศึกษาขนาดกลาง</p>

ตารางที่ 51 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติ
จากข้อมูลการศึกษาเชิงคุณภาพ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา (ต่อ)

ที่	ประสิทธิผล	สถานศึกษาขนาดใหญ่	สถานศึกษาขนาดกลาง	สถานศึกษาขนาดเล็ก
		<p>4. โดยภาพรวมนักเรียนมีระเบียบวินัยดี แต่บางกลุ่มมีปัญหาด้านระเบียบวินัย พื้นฐานครอบครัวต่างกัน โรงเรียนเข้มงวดระเบียบวินัย</p> <p>5. นักเรียนส่วนใหญ่รู้จักประเมินจุดเด่น จุดด้อยของตนในด้านความรู้ และคุณลักษณะ</p> <p>6. ความใฝ่รู้ นักเรียนทำตามครูสอน และหรือสั่งงาน ได้รับการกระตุ้นเรื่องการอ่าน และเรียนรู้ด้วยตนเอง สนใจเทคโนโลยี</p>	<p>4. นักเรียนมีระเบียบวินัยดี ยินดีปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน กรรมการนักเรียนมีบทบาทร่วมกับครูในการรักษาระเบียบวินัย</p> <p>5. นักเรียนสามารถประเมินตนเองได้คล้ายกับในโรงเรียนขนาดใหญ่</p> <p>6. ความใฝ่รู้ใฝ่เรียนน้อย ชอบทำกิจกรรม และสนใจเทคโนโลยี</p>	<p>4. นักเรียนมีระเบียบวินัยดี ได้รับการกำกับดูแลจากครูได้ทั่วถึง</p> <p>5. นักเรียนสามารถประเมินตนเองได้คล้ายกับในโรงเรียนขนาดใหญ่</p> <p>6. ความใฝ่รู้ใฝ่เรียนน้อย ส่วนใหญ่จะเรียนรู้แบบพึ่งพาครูผู้สอน และมุ่งปฏิบัติตามคำสั่ง</p>
2	ผลการเรียนรู้	<p>1. วิชาภาษาไทย เน้นกิจกรรมส่งเสริมภาษาไทย แต่ผลการสอบต่ำ</p> <p>2. วิชาภาษาอังกฤษ ผลการเรียนต่ำ ขาดการฝึกทักษะ</p> <p>3. วิชาคณิตศาสตร์ ผลการเรียนต่ำ ส่วนใหญ่ไม่ชอบเรียน</p> <p>4. วิชาวิทยาศาสตร์ ผลการเรียนต่ำ</p>	ผลการเรียนทั้ง 4 รายวิชา มีลักษณะเช่นเดียวกับสถานศึกษาขนาดใหญ่	ผลการเรียนทั้ง 4 รายวิชา มีลักษณะเช่นเดียวกับสถานศึกษาขนาดใหญ่
3	ความพึงพอใจในงานของครู	ผู้บริหารมีการกระจายงานและความรับผิดชอบไปตามสายงาน ครูพอใจในงานที่ทำ แต่เห็นว่างานเพิ่มมากขึ้น อายุงานมาก แต่แรงจูงใจในความก้าวหน้าน้อย	คณะครูมีความผูกพันกันแบบพี่น้อง ร่วมมือช่วยเหลือกันทั้งในเรื่องส่วนตัว และกิจการของโรงเรียน เป็นคนในท้องถิ่น มีความสุขอยู่กับงาน และเด็ก สนใจทำผลงานทางวิชาการเพื่อความก้าวหน้า	ความพึงพอใจในงานของครู มีลักษณะเช่นเดียวกับในสถานศึกษาขนาดกลาง

จากตารางที่ 51 พบว่า ประสิทธิภาพการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็น พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลการเรียนรู้ และความพึงพอใจในงานของครูเป็นปรากฏการณ์ ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกขนาด กล่าวคือ นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น กล้าแสดงออก สนใจการเรียนรู้ที่ใช้กิจกรรมร่วมกับคนอื่น ระบุถึงจุดเด่นจุดด้อยของตนเองได้ และมีความสุขกับการไปโรงเรียนมากขึ้น ส่วนครูผู้สอนยังพึงพอใจกับงานที่ทำอยู่และมีการ ทำงานในลักษณะเป็นกลุ่ม ครูในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกสูง และทำงานร่วมกันฉันพี่น้องมากกว่าในโรงเรียนขนาดใหญ่

ตารางที่ 52 ผลการวิเคราะห์การใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาองค์ประกอบทาง การบริหารนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติ

ที่	องค์ประกอบ	สถานศึกษาขนาดใหญ่	สถานศึกษาขนาดกลาง	สถานศึกษาขนาดเล็ก
1	การสร้าง การรับรู้และ ยอมรับ นโยบาย	<p>1. มีการส่งผ่านนโยบายการ ปฏิรูปการเรียนรู้มาถึงโรงเรียน หลายวิธีได้แก่ ส่งหนังสือ ราชการ การประชุมผู้บริหาร การเผยแพร่เอกสาร การตรวจเยี่ยมของผู้บังคับ บัญชา โรงเรียนที่มีโครงการ พิเศษมักจะได้รับข่าวสาร เชิงนโยบายมากกว่า</p> <p>2. ผู้บริหารสถานศึกษาเป็น ผู้สื่อสารนโยบายไปถึงครู นักเรียน และกรรมการสถาน ศึกษา ส่วนใหญ่ใช้วิธีการ ประชุม</p> <p>3. คณะครูรับรู้ เข้าใจ และ ยอมรับนโยบายการปฏิรูป การเรียนรู้</p> <p>4. ยอมรับว่ามีความสำคัญและ ส่งผลต่อความสำเร็จในการ ดำเนินงานงาน ทำให้ต้องมี การคิด และร่วมทำงานใน คณะครู</p>	<p>1. มีการส่งผ่านนโยบาย การปฏิรูปการเรียนรู้มาถึง โรงเรียนด้วยวิธีการเช่น เดียวกับสถานศึกษาขนาด ใหญ่</p> <p>2. ผู้บริหารเป็นผู้สื่อสาร นโยบายไปถึงครู นักเรียน และกรรมการสถานศึกษา ส่วนใหญ่ใช้วิธีการแบบ กึ่งพิธีการ</p> <p>3. คณะครูรับรู้ เข้าใจ และ ยอมรับนโยบายการปฏิรูป การเรียนรู้</p> <p>4. ยอมรับว่ามีความสำคัญ และส่งผลต่อความสำเร็จใน การปฏิรูปการเรียนรู้</p>	<p>1. มีการส่งผ่าน นโยบายการปฏิรูป การเรียนรู้มาถึง โรงเรียนด้วยวิธีการ เช่นเดียวกับสถาน ศึกษาขนาดใหญ่</p> <p>2. ผู้บริหารเป็นผู้สื่ อสารนโยบายไปถึงครู นักเรียน และ กรรมการสถานศึกษา ส่วนใหญ่ใช้วิธีการ แบบไม่เป็นพิธีการ</p> <p>3. คณะครูรับรู้ เข้าใจ และยอมรับนโยบาย การปฏิรูปการเรียนรู้</p> <p>4. ยอมรับนโยบาย และเข้าใจได้ดี เพราะมี การพูดคุยกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะการจัดการ เรียนการสอนแนวใหม่</p>

ตารางที่ 52 ผลการวิเคราะห์การใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาองค์ประกอบทาง
การบริหารนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติ (ต่อ)

ที่	องค์ประกอบ	สถานศึกษาขนาดใหญ่	สถานศึกษาขนาดกลาง	สถานศึกษาขนาดเล็ก
2.	การจัด ทรัพยากร การเรียนรู้	<p>1. มีการจัดห้องปฏิบัติการหลายประเภท ใช้ประโยชน์เต็มที่ แต่ยังไม่เพียงพอ</p> <p>2. มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นห้องสมุด ห้องกลุ่มสาระ และอื่นๆ ภายในโรงเรียนมาก</p> <p>3. ใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเมืองได้สะดวก</p> <p>4. จัดงบประมาณให้ครูจัดหาวัสดุการสอน</p> <p>5. มั่นใจว่าการมีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม เพียงพอ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ตามแนวนโยบาย</p>	<p>1. มีห้องปฏิบัติการ แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในสภาพเก่า คุณภาพต่ำ มักมีปัญหาการซ่อมบำรุง</p> <p>2. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนมีน้อย</p> <p>3. ใช้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคลในท้องถิ่นได้ดี</p> <p>4. คณะครูรับรู้และมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณ และแสวงหางบประมาณจากภายนอก</p> <p>5. เรียกร้องขอการสนับสนุน เพราะเชื่อว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด</p>	<p>1. ขาดแคลนห้องปฏิบัติการ และอุปกรณ์</p> <p>2. แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนมีจำกัด ไม่หลากหลาย</p> <p>3. ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้วิชาชีพได้ดี</p> <p>4. ผู้บริหารและคณะครูรับรู้ และร่วมกันจัดสรรงบประมาณ</p> <p>5. ให้ความสำคัญกับงบประมาณ ใช้ให้คุ้มค่า</p>
3	การกำหนด มาตรฐาน การปฏิบัติงาน	<p>1. การกำหนดมาตรฐานเพื่อการปฏิบัติ มีน้อย และยังไม่เป็นระบบ</p> <p>2. มีการกำหนดมาตรฐานการสอน โดยใช้ข้อสอบกลางของโรงเรียน</p> <p>3. มีความพยายามกำหนดเกณฑ์และมาตรฐานทางวิชาการ เพราะต้องการยกระดับคุณภาพผู้เรียน</p>	<p>1. ไม่พบว่ามีข้อกำหนดมาตรฐานงาน</p> <p>2. ยึดมาตรฐานการประกันคุณภาพเป็นหลัก และการสอบระดับประเทศ</p> <p>3. มีความพยายามกำหนดเกณฑ์และมาตรฐานทางวิชาการ เพราะต้องการยกระดับคุณภาพผู้เรียน</p>	<p>1. ไม่พบว่ามีข้อกำหนดมาตรฐานงาน</p> <p>2. ยึดมาตรฐานการประกันคุณภาพเป็นหลัก และการสอบระดับประเทศ</p> <p>3. มีความพยายามกำหนดเกณฑ์การพัฒนารายปี</p>

ตารางที่ 52 ผลการวิเคราะห์การใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาองค์ประกอบทาง
การบริหารนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติ (ต่อ)

ที่	องค์ประกอบ	สถานศึกษาขนาดใหญ่	สถานศึกษานขนาดกลาง	สถานศึกษาขนาดเล็ก
4	การจัดการเทคโนโลยีที่เหมาะสม	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ 2. มีการจัดงบประมาณค่าวัสดุรายหัวให้ครูผู้สอน 3. มีห้องโสตทัศนศึกษาเพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4. มีการใช้ห้องคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน 5. ครูสนใจทำวิจัยในชั้นเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ 2. มีการจัดงบประมาณค่าวัสดุรายหัวให้ครูผู้สอน 3. มีห้องโสตทัศนศึกษาแต่ไม่สมบูรณ์ 4. มีการใช้ห้องคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอนน้อย 5. ครูสนใจทำวิจัยในชั้นเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการจัดหาสื่อและอุปกรณ์ท้องถิ่น 2. มีการจัดงบประมาณค่าวัสดุรายหัวให้ครูผู้สอน 3. ไม่มีห้องโสตทัศนศึกษา 4. ยังไม่มีการใช้ห้องคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน 5. ครูสนใจทำวิจัยในชั้นเรียน
5	การพัฒนาเป็นองค์การวิชาชีพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูจำนวนมากมีการพัฒนาวิชาชีพด้วยการจัดทำผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนตำแหน่ง 2. ผู้บริหาร และคณะครูทำงานเป็นทีมได้ 3. ครูมีอิสระในการตัดสินใจตามหน้าที่ 4. การปรับตัวเป็นไปแบบยืดหยุ่น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูพยายามพัฒนาตนเองและเรียกร้องการฝึกอบรม 2. ครูทำผลงานวิชาการ 3. ทั้งครูและผู้บริหารรู้สึกมีอิสระที่จะคิดเรื่องงาน 4. มีการติดตามข่าวสาร และแลกเปลี่ยนความรู้กัน 	มีลักษณะคล้ายคลึงกับสถานศึกษานขนาดกลาง
6.	การประกันคุณภาพภายใน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประเมินตนเองได้ทั้งในระดับบุคคล และโรงเรียน 2. นำเอามาตรฐานมาเป็นหลักในการพัฒนา 3. ทุกคนเข้าใจกระบวนการ 4. มีการจัดระบบและกลไกการดำเนินงาน 5. นำผลการประเมินมาใช้พัฒนางาน และกระตือรือร้น 	มีลักษณะคล้ายกับสถานศึกษานขนาดใหญ่	มีลักษณะคล้ายกับสถานศึกษานขนาดใหญ่

ตารางที่ 52 ผลการวิเคราะห์การใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาองค์ประกอบทาง
การบริหารนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติ (ต่อ)

ที่	องค์ประกอบ	สถานศึกษาขนาดใหญ่	สถานศึกษานขนาดกลาง	สถานศึกษาขนาดเล็ก
7	การใช้ภาวะผู้นำและการ จูงใจ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้บริหารมีวิทัศน์ และ ค่านิยมการเปลี่ยนแปลงสู่ ความสำเร็จ 2. ผู้บริหารกระตุ้น และ จูงใจครู 3. ผู้บริหารเป็นแบบอย่าง ทางวิชาการ 4. ส่งเสริมให้เกิดภาวะผู้นำ ทางวิชาการขึ้นในคณะครู 	มีลักษณะคล้ายกับสถาน ศึกษานขนาดใหญ่	มีลักษณะคล้ายกับ สถานศึกษานขนาดใหญ่
8	การปรับ วัฒนธรรม องค์กร	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูมีวิสัยทัศน์ร่วมเพื่อการ เปลี่ยนแปลง และมีบางส่วน ต่อต้าน 2. ยอมรับการเปลี่ยนแปลง แบบสร้างสรรค์ 3. ให้ความสำคัญกับเพื่อน ร่วมงาน 4. มุ่งคุณภาพเด็ก 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูมีการพูดคุย สนทนา เรื่องการปฏิรูปการศึกษา มาก 2. ยอมรับการเปลี่ยนแปลง 3. มีความสัมพันธ์กับแบบ ไม่เป็นทางการสูง 4. มุ่งพัฒนาเด็ก 	มีลักษณะคล้ายกับ สถานศึกษานขนาดกลาง
9	การมีส่วนร่วม ของผู้เกี่ยวข้อง	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการสถานศึกษา ให้ความช่วยเหลือได้มาก โดย เฉพาะการระดมทุน 2. ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม โรงเรียนได้จำกัด 3. ร่วมมือกับชุมชน และ องค์การชุมชน 4. คณะครูมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจในกิจการของ โรงเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คณะกรรมการสถาน ศึกษาให้ความช่วยเหลือมาก ทั้งการระดมทุน และ แรงงาน 2. ผู้ปกครองเข้าร่วม กิจกรรมโรงเรียนได้ง่าย 3. ร่วมมือกับชุมชน และ องค์การชุมชน 4. คณะครูมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจในกิจการของ โรงเรียน 	มีลักษณะคล้ายสถาน ศึกษานขนาดกลาง และ คณะครูมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจในกิจการ ของโรงเรียนสูง

ตารางที่ 52 ผลการวิเคราะห์การใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาองค์ประกอบทาง
การบริหารนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติ (ต่อ)

ที่	องค์ประกอบ	สถานศึกษาขนาดใหญ่	สถานศึกษานขนาดกลาง	สถานศึกษานขนาดเล็ก
10	การยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ	<p>1. ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูในทางวิชาการ</p> <p>2. ครูยังมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้สูง ยังยึดตนเองเป็นหลัก</p> <p>3. ครูเรียนรู้การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบยึดนักเรียนเป็นสำคัญ</p> <p>4. กรรมการนักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานภายในโรงเรียนร่วมกับครูได้</p>	<p>1. ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูในหลายมิติ</p> <p>2. ครูยังมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้สูง ยังยึดตนเองเป็นหลัก</p> <p>3. ครูเรียนรู้การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบยึดนักเรียนเป็นสำคัญ</p> <p>4. กรรมการนักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานภายในโรงเรียน ร่วมกับครูได้หลายชนิด</p>	<p>มีลักษณะคล้ายสถานศึกษานขนาดกลาง</p>